

Moderne sagen**Geloofwaardige verhalen vol spanning,
verrassingen en twijfels**

Wendy Meulemans

Een paar jaar geleden vertelde een vriendin me het volgende verhaal. Een meisje, bang om alleen thuis te blijven, slaapt geruster met haar hondje onder het bed. Als ze bang is, steekt ze haar hand even onder het bed en het hondje likt daar dan aan. Op een avond, tijdens een onweer, is ze weer alleen thuis. Doodsbang hoort ze de hele tijd vreemde geluiden. Ze stopt haar hand onder het bed, het hondje likt eraan en ze voelt zich weer wat beter. Dan hoort ze duidelijk iets druppen in de badkamer. Eerst durft ze niet te gaan kijken, maar het druppelen houdt haar wakker en ze besluit toch een kijkje te gaan nemen. In de badkamer ziet ze haar hondje in de douche hangen de keel opengesneden, er druïpt bloed uit zijn nek. Op de spiegel staat met bloed geschreven: "Ook gekken kunnen lekken!"

Dit verhaal is een typisch voorbeeld van een moderne sage. Het is luguber en verrassend, maar het zou echt gebeurd kunnen zijn. Het verhaal drukt ook duidelijk angst uit. Het is mondeling overgeleverd en het is spannend. Tot op het einde houdt het ons in spanning, want we kennen het verdere verloop niet en we weten niet wat er met het meisje gebeurd is. Dit zijn allemaal kenmerken van moderne sagen. Iedereen kent zulke verhalen, vaak zonder het zelf te beseffen. Niet alle moderne sagen zijn zo luguber, sommige zijn veel onschuldiger en bijgevolg ook geloofwaardiger. Een voorbeeld hiervan zijn de veel voorkomende verhalen over viezigheid in voedsel. Moderne sagen worden vaak terloops verteld in een gesprek, maar de vertellers noch de luisteraars beseffen dat wat ze vertellen of horen moderne sagen zijn. Heel vaak worden moderne sagen toegeschreven aan vrienden van vrienden van vrienden...

In 1999 deed ik een onderzoek naar de verspreiding van moderne sagen. Ik richtte me uitsluitend op jongeren. We horen vaak dat de moderne media de vertelcultuur van onze grootouders totaal verdrongen hebben. Maar klopt dat wel? Leeft er geen vertelcultuur meer bij jongeren?

Kenmerken van moderne sagen

Voor ik overga tot het vermelden van de resultaten van het onderzoek, is het toch belangrijk eerst een duidelijk en precies beeld van moderne sagen te krijgen. Hoe kunnen we het vertelgenre herkennen?

Het is heel moeilijk een duidelijk afgelijnde definitie van het genre te geven, omdat er zoveel verschillende soorten bestaan. Sommige zijn heel uitgebreid en bevatten heel veel details, andere zijn veel beknopter en hebben meer weg van een gerucht. Zoals al blijkt uit het bovenstaande voorbeeld worden moderne sagen vooral mondeling overgeleverd. We vinden echter ook zulke verhalen terug in de geschreven pers.

Moderne sagen worden door de verteller meestal voor waar verteld. Ze bevatten vaak bizarre en soms zelfs bovennatuurlijke elementen, maar toch komen ze meestal zeer geloofwaardig over: ze hebben een hoog waarschijnlijkheidsgehalte. Een aantal kenmerken van de moderne sage verhogen de geloofwaardigheid. Zo spelen de verhalen zich af in het hier en nu, in onze hedendaagse samenleving. De alledaagse situaties (babysitten, uit eten gaan ...) zijn voor de moderne luisteraar herkenbaar. Ook de rekvisieten zijn zeer alledaags. De verhalen gaan bijvoorbeeld over auto's en microgolfovens. Een ander aspect dat de geloofwaardigheid verhoogt, is het vermelden van details i.v.m. plaats en tijd. Een verhaal dat zich een paar weken geleden afspeelde in een naburig dorp is nu eenmaal veel geloofwaardiger dan een verhaal waarvan tijd en ruimte vaag blijven. De mensen die de voorvallen uit het verhaal meegemaakt hebben zijn meestal geen complete onbekenden voor de verteller en de luisteraar. Meestal kent de verteller de betreffende personen niet persoonlijk, maar gaat het om een vriend van een vriend. Hiervoor gebruikt men de term FOAF, friend of a friend.

Een ander belangrijk kenmerk van moderne sagen is dat ze vaak inspelen op de actualiteit. Zo zien we dat verhalen over gevaarlijke moordenaars soms lange tijd verdwenen kunnen zijn en dan toch weer opduiken naar aanleiding van actuele gebeurtenissen. Ze spelen in op angsten die op dat moment leven bij het publiek. Sommige halen zelfs de kranten, wat de geloofwaardigheid zeker verhoogt.

Variatie is ook zeer belangrijk voor het genre van de moderne sage. Van één verhaal bestaan er vaak ontzettend veel varianten die aangepast zijn aan de context en de maatschappelijke situatie waarin ze verteld worden.

De enquête

Met de enquête wou ik nagaan in hoeverre moderne sagen verspreid en gekend zijn bij Vlaamse jongeren; in welke context zulke verhalen verteld worden en hoe de verteller en de toehoorder staan tegenover hun waarheidsgehalte. Bij het opstellen van de enquête heb ik me gedeeltelijk gebaseerd op de Volkskundevragenlijst 66 (1995) van het

Meertens Instituut in Amsterdam. Ik heb 21 onderwerpen geselecteerd. Bij de keuze ervan heb ik er vooral op gelet dat het ging om zeer verschillende thema's. De vraag aan de informanten was vrij eenvoudig, nl. of ze verhalen kenden over de gegeven onderwerpen en of ze die wilden opschrijven.

Naast de inhoud van de verhalen wilde ik ook iets te weten komen over de vertelcontext (waar, wie, wanneer) en de houding van de verteller en de toehoorder tegenover de verhalen (Geloven ze dat de verhalen echt gebeurd zijn of niet?). Ik heb de enquête afgenomen bij een tweehonderdtal leerlingen van de derde graad van secundaire scholen in Aarschot.

Hoeveel moderne sagen zijn er gekend?

De jongeren kennen gemiddeld drie à vier verhalen per persoon. Wat opvalt, is dat het aantal gekende verhalen tamelijk mooi gespreid is over het aantal informanten. Het is niet zo dat een paar mensen heel veel verhalen kennen en andere bijna geen. Een moderne sage wordt dus zowat door iedereen verteld. Er zijn geen "erkende vertellers".

Thema's

De drie belangrijkste thema's zijn viezigheid in voedsel, het oproepen van geesten en de zogenaamde 'teenage horror stories', verhalen over gevaarlijke gekken en akelige babysitverhalen. Ook over misdaad (inbraken, organenhandel...) weten de jongeren nogal wat verhalen te vertellen.

Afval en ongedierte in voedsel

16% van de moderne sagen die de jongeren noteerden, gaan over viezigheid in voedsel. Het kan gaan over dierenresten (vooral van ratten en muizen), wormen, menselijke resten, honden- en kattenvoeding en nog heel wat andere viezigheid. De meeste van deze moderne sagen zijn vrij kort en hebben veeleer het karakter van een gerucht (bv. "Ik heb eens gehoord dat iemand een duim vond in zijn blikje frisdrank."). Sommige zijn wat meer uitgebreid en hebben een verhaallijn gekregen. Wat opvalt is dat het in de meeste moderne sagen over viezigheid in voedsel draait om voorverpakt voedsel (conserven, drankblikjes...) of voedsel dat buitenshuis geconsumeerd wordt (fast-foodketens, kebabzaken ...). Heel wat verhalen spelen zich af in buitenlandse restaurants. Die kunnen we rekenen tot de etnocentrische verhalen. ⁽¹⁾ Ze zijn een uitdrukking van onze vooroordelen ten opzichte van Aziaten, Zuid-Europeanen en Noord-Afrikanen. Hun voedsel ziet er anders uit dan het onze en het smaakt ook anders, dat wekt een zeker wantrouwen. Er zijn ook een heleboel verhalen die

(1) af Klinberg B. (1990), *Die Ratte in der Pizza und andere moderne Sagen und Grosstadtmythen*. Kiel; blz. 66.

plaatshebben in goedkope en onpersoonlijke eetgelegenheden zoals fastfoodketens. Naast de angst voor het vreemde zien we ook duidelijk een angst voor het onpersoonlijke. Die angst zien we ook bij de moderne sagen over voorverpakt voedsel. We kunnen de vele moderne sagen over viezigheid in voedsel in verband brengen met veranderingen in onze maatschappij. ⁽²⁾ Ons voedsel wordt niet meer thuis bereid, maar door grote bedrijven die uit zijn op winst. De meeste verhalen hebben een conservatieve ondertoon en bevatten vaak expliciete waarschuwingen.

Bovennatuurlijke verschijnselen

De meerderheid van de verhalen waarin bovennatuurlijke verschijnselen voorkomen, zijn deze over het oproepen van geesten. Ze vertonen een paar duidelijke kenmerken van moderne sagen: ze worden meestal voor waar verteld; ze hebben een bizar of luguber karakter; er bestaan verschillende varianten van en ze bieden een verklaring voor verschijnselen die onverklaarbaar lijken. Aan hun geloofwaardigheid kunnen we misschien wel twijfelen, maar geloofwaardigheid is een relatief begrip. Wat voor de ene persoon geloofwaardig klinkt, lijkt voor de ander misschien compleet onwaarschijnlijk. We moeten hier dus zeker ook rekening houden met de groep waarin deze verhalen circuleren. Waarschijnlijk is dit onderwerp in moderne sagen typisch voor jongeren en komt het veel minder voor bij volwassenen.

Bij het verzamelde materiaal zitten er verschillende soorten verhalen over het oproepen van geesten. We kunnen ze indelen aan de hand van vaak terugkerende elementen. De grootste groep zijn verhalen waarin de geest zijn omgeving manipuleert. Hij manipuleert voorwerpen (een glas begint te vliegen) of zelfs de weersomstandigheden (plots schuift een grote wolk voor de maan). Een tweede, vaak voorkomend motief is de geest die niet meer weg wil en eventueel bezit van iemand neemt. In de meeste gevallen gaat het hier over een slechte geest. Bij een derde groep verhalen voorspelt de geest dingen of weet hij dingen over degenen die hem opgeroepen hebben. Bij deze groep rekenen we ook de verhalen waarin de geest een wens in vervulling laat gaan of iemand helpt. Een vierde motief is het sterven of in coma geraken bij het geesten oproepen. Wat we vaak zien, is dat dit een straf is omdat de geest niet gehoorzaamd werd. Een vijfde groep zijn de verhalen waarin een bekend persoon opgeroepen wordt. Het gaat dan bijvoorbeeld over overleden zangers zoals Elvis Presley of Kurt Cobain.

Naast die verhalen vertellen jongeren ook verhalen over terugkerende doden. Een zeer vaak voorkomend motief is dat van de "Vanishing Hitchhiker". Een aantal vaak voorkomende elementen zijn de volgen-

(2) Fine G.A. (1980), *The Kentucky Fried Rat: Legends and Modern Society*. In: *Journal of the Folklore Institute* 17; blz. 236-238.

de: een lifter die de chauffeur waarschuwt voor gevaar en zo een ongeval voorkomt; de lifter die daarna verdwijnt; de lifter die een kledingstuk achterlaat; de chauffeur die het kledingstuk terugbrengt; de lifter die al een hele tijd geleden om het leven bleek gekomen te zijn op de plaats waar hij de chauffeur waarschuwde en verdween.

Andere bovennatuurlijke verschijnsels zijn UFO's en graancirkels. Ook verhalen over kettingbrieven komen vaak voor. Het gaat hier om verhalen over mensen die veel ongeluk krijgen na het verbreken van de ketting en mensen die geluk hebben na het doorsturen van de brief.

Bovennatuurlijke verschijnselen komen heel vaak voor in moderne sagen die jongeren vertellen. Het geloof in en het vertellen over bovennatuurlijke verschijnselen zijn dus zeker niet verdwenen in onze maatschappij, ook niet bij jongeren. Sommige van de verhalen die vandaag verteld worden, kunnen we zien als adaptaties van oude sagen, bijvoorbeeld de verhalen over liftende geesten. Volgens Dumerchat gaan deze verhalen zeer ver terug. ⁽³⁾ De koetsen zijn ondertussen vervangen door auto's.

Teenage horror stories

In het verzamelde materiaal vinden we heel wat griezelige verhalen waarin jongeren een belangrijke rol spelen en waarin een andere belangrijke rol weggelegd is voor een gevaarlijke gek of maniak.

Een eerste groep zijn de griezelige babysitverhalen. Een vaak voorkomend verhaal is "The Man Upstairs". De kern van het verhaal is de volgende: een meisje is aan het babysitten en tijdens haar aanwezigheid worden in een andere kamer de kinderen vermoord. De rest van het verhaal varieert. In de meeste versies telefoneert de moordenaar naar de babysit. Hij zegt dan bv. dat ze naar de kinderen moet gaan kijken. In alle gevallen is de moordenaar in het huis terwijl hij naar de babysit belt.

Een volgende babysitverhaal is dat van de baby in de microgolfoven. De ouders gaan een avondje weg en laten hun baby achter bij een babysit. Bij hun thuiskomst blijkt de babysit de baby gebakken te hebben in de oven. P. Burger wijst bij de vele moderne sagen over babysitters op een vaak voorkomend thema in urban legends, nl. het gevaar voor kinderen. ⁽⁴⁾ Volgens Burger spreekt uit deze verhalen vaak een schuldgevoel van de moeder die zich niet van haar taak gekwetend heeft. In deze moderne sagen schuilt het gevaar voor de kinderen in iets wat op het eerste gezicht onschuldig en alledaags lijkt.

(3) Dumerchat F. (1990), *Les auto-stoppeurs fantômes. Des récits légendaires contemporains*. In: *Rumeurs et légendes contemporaines*, ed. V. Campion-Vincent en J.-B. Renard; reeks Communications; blz. 249-281.

(4) Burger P. (1995), *De gebraden baby. Sagen en geruchten uit het moderne leven*. Amsterdam.

Naast de babysitverhalen zijn er ook nog andere griezelige tienerverhalen. Een voorbeeld hiervan is “Ook gekken kunnen lekken”, het verhaal in het begin van het artikel. Van dit verhaal bestaan, zoals het geval is bij de meeste moderne sagen, verschillende varianten. In alle varianten is de spanning heel belangrijk. Die wordt opgedreven door griezelige details en door herhaling; er wordt meestal enkele keren vermeld dat het meisje het druppelen hoort, maar ze gaat meestal niet meteen kijken wat er aan de hand is.

Een ander vaak voorkomend griezelverhaal is “The Boyfriend’s Death”: een koppeltje krijgt autopech in een verlaten streek. De man gaat hulp halen en de vrouw blijft in de auto. Na een tijdje hoort ze vreemde geluiden en achteraf blijkt dat haar man vermoord is door een gevaarlijke gek. Het geluid dat ze hoorde is ofwel afkomstig van het lichaam van haar man dat boven de auto hangt of van de gek die haar man op een gruwelijke manier vermoord heeft. De manier waarop de man vermoord wordt, verschilt vaak. In een aantal gevallen is de man opgehangen boven de auto en is het geluid dat de vrouw hoort afkomstig van het lichaam van de man dat tegen de auto schuurt. In de andere gevallen werd de man onthoofd. In sommige verhalen bonkt de gek met het hoofd van de man op de wagen of springt hij met het hoofd in zijn handen op de auto. In de gruwelijkste versie komt de gek in de richting van de vrouw met het hoofd van de man voor zich. Zo heeft de vrouw eerst de indruk dat haar man op haar afkomt. Ook in “The Boyfriend’s Death” is de spanning heel belangrijk. Ook dit gruwelverhaal bevat heel wat details die bijdragen tot de spanning: duisternis, onweer, autopech, een verlaten weg.

De meeste griezelverhalen zijn, in tegenstelling tot bv. de verhalen over viezigheid in voedsel, tamelijk uitgewerkt. Een “Scary Story Legend”, zoals zo’n griezelverhaal soms ook genoemd wordt, bestaat meestal uit drie delen: ⁽⁵⁾

- a) Een personage is geïsoleerd: een meisje is alleen aan het babysitten, een vrouw blijft alleen achter in de wagen, een meisje is alleen thuis.
- b) Het personage heeft een ontmoeting met een vreemde persoon of een confrontatie met een vreemde situatie: de babysit krijgt vreemde telefoontjes, de vrouw hoort vreemde geluiden, het meisje hoort het druppelen in de badkamer.
- c) Aan de verwachtingen wordt verrassend beantwoord. Er is een rationalisering, een verklaring van de situatie: de babysit ontdekt de vermoorde kinderen, de vrouw ziet dat haar vriend vermoord is, het meisje ziet de boodschap op de spiegel.

Veel griezelverhalen hebben een open einde. We weten niet wat er met de babysit gebeurt als ze de kinderen vindt of wat er met de jonge vrouw op de verlaten weg en het meisje dat alleen thuis is, gebeurt.

(5) Samuelson S. (1981), *European and American Adolescent Legends*. In: ARV. *Scandinavian Yearbook of Folklore* 37; blz. 137.

Heel belangrijk in de griezelige moderne sagen is het element angst. Maar naast angst is vermaak ook heel belangrijk. De verhalen worden bv. vaak verteld bij kampvuren "om eens lekker te griezelen".

Misdaad

Een groot deel van de verzamelde moderne sagen gaat over inbraak. Een vaak voorkomend motief hierbij is dat van de dubbele diefstal. Wat deze verhalen gemeenschappelijk hebben, is dat de inwoners van een huis op de een of andere manier naar buiten gelokt worden. Meestal heeft het voorwendsel waarmee ze weggelokt worden te maken met een al eerder gebeurde diefstal. Een voorbeeld hiervan: een koppel wil gaan fietsen en ze zetten hun fietsen buiten klaar. Ze moeten binnen nog snel iets halen en wanneer ze weer buitenkomen zijn hun fietsen weg. Ze doen aangifte bij de politie, maar 's avonds staan hun fietsen er weer. Er ligt ook een dankbriefje bij. Blijkbaar had iemand de fietsen dringend nodig en heeft hij ze even geleend. Ter compensatie krijgt het koppel theatertickets. De twee maken ervan gebruik en bij hun thuiskomst is hun hele huis leeggeroofd.

Andere inbraakverhalen zijn wat meer luguber. Zo is er het verhaal van de inbreker die komt vast te zitten in de open haard van het huis waar hij inbreekt. Na enkele inbraken hadden de inwoners immers een hek voor de open haard geïnstalleerd. De inbreker wordt pas na een tijd gevonden omdat de inwoners net op vakantie waren.

Bij de inbraakverhalen kunnen we een onderscheid maken tussen de meer aannemelijke verhalen en deze die eerder iets weg hebben van de lugubere verhalen uit de vorige groep. Hier is het schrik-effect veel belangrijker. In een aantal verhalen wordt de dief gestraft, zoals bv. in het verhaal van de dief in de haard. In de verhalen over de dubbele diefstal wordt de dief echter niet gestraft. Het slachtoffer is de dupe van zijn goedgelovigheid. P. Burger vermeldt dat, als de inbreker op vernuftige wijze tewerk gaat, de bewondering voor zijn vernuft de verontwaardiging over het misdrijf overstijgt. (6)

Een ander thema bij de groep verhalen over misdaad is organenhandel. Het verloop is als volgt: een persoon verdwijnt en wordt later teruggevonden. Dan blijkt dat er een orgaan (meestal een nier) is verwijderd. De verhalen spelen zich vaak af in het buitenland en meestal in verre landen als Indonesië en Brazilië. Hier zien we dus ook weer dat moderne sagen vaak een ethnocentrische boodschap hebben. De slachtoffers zijn dikwijls kinderen. Hier komt een thema aan bod dat we al eerder zagen bij de babysitverhalen: het gevaar voor kinderen.

Wat in het algemeen geldt voor moderne sagen over misdaad is, dat ook hier de angst weer een heel belangrijk aspect is. Het gaat hier vooral om een gevoel van onveiligheid in onze maatschappij. In die

(6) Burger P. (1992), *De wraak van de kangoeroe. Sagen uit het moderne leven.*

zin kunnen we deze moderne sagen beschouwen als een soort afspiegeling van wat er misloopt in de hedendaagse samenleving. Volgens S. Top zijn moderne sagen een spiegel van het dagelijkse leven en kunnen ze ook functioneren als een alarmsignaal voor wat verkeerd loopt in onze maatschappij. (7)

Algemeen

We constateren dat angst een zeer belangrijke rol speelt in de meeste moderne sagen. In heel wat verhalen zit de angst voor het onbekende en het vreemde. Aan het vreemde worden vaak gevaar, onbetrouwbaarheid en onhygiënische omstandigheden gekoppeld. Veel moderne sagen geven een pessimistisch beeld van onze maatschappij. Ze zijn vaak clichébevestigend, maar af en toe wordt er ook wel eens met vooroordelen gespot. Humor vinden we ook geregeld terug. Toch kennen de meeste moderne sagen een negatieve afloop. De verhalen beginnen vaak zeer positief, bijvoorbeeld met een vakantie, maar de afloop staat vaak in schril contrast met het verwachte vrolijke karakter van de beginsituatie. Dit draagt bij tot het verrassingseffect van moderne sagen.

Vertelcontext

Waar?

Een van de vragen van de enquête was of de informanten bij elk verhaal konden vermelden waar ze het gehoord hadden. Uit de antwoorden kunnen we afleiden dat moderne sagen zowat overal verteld worden. Jongeren horen en vertellen ze op school of in de jeugdbeweging. Ook thuis en bij familiefeesten worden heel wat moderne sagen verteld. Er is wel een verschil tussen de verhalen die thuis en die die in jeugdverenigingen worden verteld. Bij de jeugdbeweging worden meer verhalen verteld over bovennatuurlijke verschijnselen en ook de teenage horror stories zijn er populair. Thuis worden bv. meer verhalen verteld over afval in eten en ongedierte. Een groot deel van de verhalen kennen de informanten via de media. Met de media bedoelen we hier kranten, tijdschriften, radio, televisie en ook boeken.

Wie?

Uit de resultaten van de enquête kunnen we constateren dat moderne sagen door iedereen verteld worden, zowel door volwassenen als jongeren. De plaats waar een verhaal verteld wordt, kan verbonden worden met het onderwerp van het verhaal. Dit is ook het geval met de verteller. Er is een verschil tussen moderne sagen die jongeren en die die volwassenen vertellen. Verhalen over afval in voedsel bijvoorbeeld worden meer verteld door volwassenen, terwijl jongeren meer verhalen vertellen over het oproepen van geesten, gevaarlijke gekken en babysitten.

(7) Top S. (1990), *Modern Legends in the Belgian Oral Tradition. A Report*. In: *Fabula* 31; blz. 272-278.

Niet alleen de verteller en de plaats waar een moderne sage verteld wordt zijn belangrijk, ook de vertelsituatie speelt een rol. Zo worden verhalen over geesten oproepen vaak verteld vlak voor een groepje jongeren zelf geesten gaat oproepen. Griezilverhalen worden vaak 's avonds laat in het donker rond een kampvuur verteld. Verhalen over viezigheid in voedsel worden door de jongeren vaak op school in de eetzaal verteld.

Geloofwaardigheid

85% van de verhalen in de enquête zijn voor waar verteld, wat niet wil zeggen dat de jongeren deze verhalen ook echt geloven. De geïnterviewde jongeren staan vrij sceptisch tegenover de verhalen die ze horen. Er zijn heel wat elementen in moderne sagen die de geloofwaardigheid vergroten en die de verteller ook kan gebruiken om de luisteraar te overtuigen van de waarachtigheid van een verhaal. ⁽⁸⁾ Een eerste kenmerk dat de geloofwaardigheid kan verhogen is het vermelden van details. Deze details kunnen betrekking hebben op plaats, tijd en het benoemen van personages. Zo wordt een verhaal over afval in voedsel in een restaurant geloofwaardiger als er een naam van een restaurant vermeld wordt en als er gezegd wordt waar dit restaurant zich bevindt. Ook wanneer er meer details over de personages vermeld worden, wordt een verhaal geloofwaardiger.

Moderne sagen worden vaak toegeschreven aan een vriend van een vriend..., de zogenaamde FOAF. Maar de vriendin van de buurvrouw van een tante wordt bij het vertellen al snel herleid tot "mijn tante". Dat maakt het verhaal ook geloofwaardiger. In het verzamelde materiaal vinden we zelfs verhalen die we duidelijk kunnen herkennen als moderne sagen, waarvan de informanten beweren dat ze ze zelf hebben meegemaakt. Een ander element dat de geloofwaardigheid van een moderne sage vergroot, is het feit dat het in de krant verschenen is of op tv is geweest.

Moderne sagen vertrekken vaak vanuit dagelijkse, herkenbare omstandigheden. Ook de personages zijn meestal herkenbare mensen, waarmee we onszelf kunnen identificeren. Dit is een aspect dat zeker ook bijdraagt tot de geloofwaardigheid. "Het zou kunnen," is een reactie die je vaak krijgt bij het horen van moderne sagen.

Uit het onderzoek blijkt dat moderne sagen over bepaalde thema's meer geloofd worden dan andere. Zo worden moderne sagen over ongedierte, afval in voedsel en organenhandel bijvoorbeeld vaker geloofd dan verhalen over geesten oproepen en gevaarlijke gekken. Bij de eerste groep is de sociale functie heel belangrijk, terwijl bij de tweede groep de entertainmentfunctie veel belangrijker is. De geloofwaardigheid van een moderne sage hangt dus sterk samen met de functie ervan.

(8) Bennett G. (1988), *Legend: Performance and Truth*. In: *Monsters with Iron Teeth. Perspectives on Contemporary Legend*, Volume 3. Sheffield.

Besluit

Bij de 220 informanten zijn er in totaal meer dan 700 moderne sagen uit de bus gekomen. We kunnen dus besluiten dat moderne sagen vrij goed gekend zijn door jongeren. Er bestaat nog wel degelijk een vertelcultuur bij hen; zij is niet verdrongen door de media. Die spelen echter wel een belangrijke rol in de verspreiding van moderne sagen; ze beïnvloeden onze hedendaagse vertelcultuur. Zo zien we dat heel wat informanten via die kanalen moderne sagen kennen.

Wat de inhoud betreft, vinden we moderne sagen over heel uiteenlopende thema's terug in het verzamelde materiaal. Het populairst zijn die over viezigheid in voedsel. In onze maatschappij heerst er duidelijk een gevoel van wantrouwen ten opzichte van wat we eten. Ook moderne sagen over geesten, inbraken en griezelige verhalen zijn heel populair. Jongeren kennen dus zowel sagen waarbij de sociale functie primeert als waarbij het vermaak belangrijker is.

Een element dat we in bijna alle moderne sagen terugvinden is angst. Moderne sagen zijn in onze samenleving duidelijk een manier om uitdrukking te geven aan het onzekere en de angst voor het vreemde. Vaak worden ook clichés en vooroordelen bevestigd en zijn de vertelde verhalen zelfs etnocentrisch.

Moderne sagen worden door iedereen en overal verteld. Zowel jongeren als volwassenen vertellen ze en jongeren horen ze thuis, op school en in de jeugdbeweging. Het is niet zo dat de moderne sage een fenomeen is dat typisch is voor een bepaalde groep van vertellers. Het is wel zo dat bepaalde thema's typisch zijn voor een bepaalde groep. Zo komen griezelverhalen en verhalen over geesten oproepen meer voor bij jongeren dan bij volwassenen.

Geloofwaardigheid is een belangrijk kenmerk. De verteller maakt van heel wat elementen gebruik om zijn verhaal geloofwaardig te maken. Toch staan de meeste jongeren tamelijk sceptisch tegenover het waarheidsgehalte van een moderne sage.

Laten we nu even terugkomen op de moderne sage uit de inleiding. Of dit verhaal nu echt gebeurd is of niet weten we jammer genoeg nog steeds niet. Wat er met het meisje gebeurd is, weten we evenmin. Wat vond ze onder haar bed? Is ze vermoord? Maar als je echt de afloop wilt kennen, kun je zelf navraag doen. Ik ben ervan overtuigd dat er wel iemand in je familie of vriendenkring de buurvrouw van de oom van een vriendin van het meisje persoonlijk kent.